

شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن

(ارائه یک چارچوب در آموزش و پرورش)

امین رضوانی^۱، فریدون پریش^۲، شبنم کاظمی^۳

۱. دانشجو دکتری تخصصی برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد میمه؛ عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خمینی‌شهر، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول).

۲. کارشناسی ارشد، تکنولوژی آموزشی، دانشگاه اصفهان، ایران.

۳. کارشناس علوم تربیتی، آموزگار رسمی آموزش و پرورش ناحیه ۶ استان اصفهان، ایران.

مجله پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری، دوره پنجم، شماره پنجاه و سوم، اسفندماه ۱۳۹۹، صفحات ۲۵-۳۸

تاریخ وصول: ۱۳۹۹/۰۸/۰۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۹/۱۹

چکیده

اگرچه نتایج پژوهش‌ها در خصوص شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی و دسترسی برابر افراد، اثرات مثبت این امر را آشکار ساخته و نظام‌های آموزشی در حال حرکت به این سمت هستند؛ با این وجود موانع متعددی برای تحقق وجود دارند. در همین راستا هدف از پژوهش حاضر، شناسایی راهکارها و روش‌های ایجاد و برقراری عدالت آموزشی و موانع گسترش آن می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع توصیفی-تحلیلی است که اطلاعات آن از طریق بررسی کتب و مقالات و... جمع‌آوری شده است. در این نوشتار، ضمن بیان اهمیت و ضرورت شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی به مهم‌ترین موانع پیش روی ایجاد برابری آموزشی در کشور ایران، اشاره شده است. در پایان، کلیه عوامل و موانع مؤثر بر ایجاد عدالت آموزشی تحت الگویی جامع و مانع، سازمان‌دهی شده‌اند. یافته‌ها حاکی از آن است که اگر عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری برقرار باشد؛ انصاف و برابری در آموزش و امکانات، دسترسی به محیط‌های آموزشی، انگیزه و امید به تحصیل و... بیشتر می‌شود.

کلیدواژه: عدالت آموزشی، محیط یاددهی/یادگیری، آموزش و پرورش، عوامل، موانع.

مقدمه

تحقق عدالت یکی از شعارها و اهداف اجتماعی حاکم در جوامع بشری و عاملی مؤثر در تحقق آموزش و پرورش است (مک لود، ۲۰۱۰، به نقل از اسلامی هرنندی، کریمی و نادى، ۱۳۹۸). آموزش و شاخص‌های آن به‌عنوان یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های توسعه، با ایفای نقش اساسی و سرنوشت‌ساز خود، در روند توسعه همه‌جانبه نقش بسیار محوری دارند. از این رو، توزیع عادلانه و برابری فرصت‌های آموزشی در بُعد کلان نوعی نگاه انسان‌گرایانه را با خود همراه دارد و از اهداف اساسی هر جامعه محسوب می‌شود (نظم فر و علی بخشی، ۲۰۱۷). اگرچه حصول این هدف تا حدودی دشوار و زمان‌بر است، اما در جهت جست‌وجوی جهانی عادلانه‌تر و بهتر، ضروری محسوب می‌شود (نجاری و حسنی، ۱۳۹۹). توزیع عادلانه امکانات آموزشی در نهادها از گسترده‌ترین و بحث‌برانگیزترین مباحث در حیطه علوم انسانی است. اهمیت بیشتر عدالت آموزشی نسبت به عدالت در سایر حوزه‌ها به دلیل تأثیرگذاری آن در طول زندگی می‌باشد، زیرا عدالت آموزشی نقش اساسی در افزایش اعتماد به نفس، آینده شغلی، پایگاه اجتماعی و اجتماعی شدن افراد دارد (مومنی مهموئی و پورفاطمی، ۱۳۹۷). برای رسیدن به این هدف، مدارس نقش مهمی را در فراهم کردن فرصت‌های برابر و عادلانه آموزشی و آموزش مهارت‌ها دارند و همه محیط‌ها و نظام‌های آموزشی باید نقش خطیر خود را در آماده کردن کودکان برای ورود به جامعه و بازار کار ایفا نمایند (ینسکو، ۲۰۱۰، به نقل از اسلامی هرنندی، کریمی و نادى، ۱۳۹۷). عدالت آموزشی زمانی در محیط‌های یادگیری اتفاق می‌افتد که یادگیرندگان از طریق درون دادها و فرآیندها در مدارس، بتوانند اهداف علمی، اجتماعی، اعتقادی و آموزشی را کسب کنند (یمنی، شاتر جلالی و اقبالی، ۲۰۱۷). اگر مهم‌ترین هدف در عدالت آموزشی را تأمین فرصت‌های برابر بدانیم، آنگاه دو رکن اساسی برای تأمین فرصت‌های برابر را می‌توان در نظر گرفت که یکی از آن‌ها تأمین منابع مالی از طریق کمک‌های مالی برای نهادهای آموزشی و دیگری گسترش کمی آموزش است (فریدونی و روحانی، ۱۳۹۸). کاپتینو (۲۰۱۷) عدالت آموزشی را به دودسته عدالت افقی یعنی برابری امکانات و تجهیزات مدارس شهری و روستایی و عدالت عمودی یعنی فراهم کردن خدمات و منابع آموزشی یکسان برای همه تقسیم‌بندی کرده است.

از دیدگاه بریگه‌هاوس و آنتره‌الت (۲۰۱۰) نیز عدالت آموزشی برابر با مساوات نیست، بلکه به معنای توزیع منابع و فرصت‌های آموزشی متناسب با نیاز هر شخص می‌باشد. در واقع عدالت آموزشی به مهیاسازی فرصت‌های برابر، متناسب با نیازهای ویژه هر فرد اشاره دارد؛ زیرا افراد در دانش، مهارت، توانایی، انواع یادگیری و پیشینه فرهنگی و نیازهای آموزشی باهم متفاوت هستند. منظور از فرصت برابر جلوگیری، حذف یا کاهش تبعیض بین افراد از لحاظ جنسیت و نژاد و وضعیت اقتصادی است (مرزوقی، حیدری و حیدری، ۲۰۱۳). البته به‌جز جنسیت و عوامل اجتماعی و اقتصادی که در دسته مهم‌ترین عوامل قرار می‌گیرند، سایر گروه‌ها در هر کشور مانند افراد دارای نقص عضو، گروه‌های سنی، قومی، مذهبی و زبانی هم برای دسترسی برابر به آموزش دچار چالش هستند (برویس، ۲۰۱۸). لازم به ذکر است که رعایت مواردی مانند اصل مساوات در توزیع منابع مالی و انسانی، مشارکت دادن ذینفعان در امور آموزشی و آگاه کردن آن‌ها از برنامه‌ها، انتخاب محتوای درسی متناسب با نیازهای فراگیران، توجه به اصل شایسته‌سالاری در استخدام مربیان و انتخاب مدیران و ... راهکارهایی است که برای ایجاد عدالت آموزشی به‌کاربرده می‌شود.

بدون شک عدالت آموزشی یکی از بحث‌های اصلی در هر نظام آموزشی است و برای تحقق آن تلاش‌های زیادی می‌شود. در ایران نیز با توجه به قانون اساسی و برای دسترسی یادگیرندگان به فرصت‌های آموزشی عادلانه تلاش‌های زیادی شده است تا زمینه دستیابی به عدالت آموزشی تسهیل شود. نکته مهم این‌که تاکنون پژوهش‌های متعددی در زمینه عدالت آموزشی انجام شده است که هریک تنها به بخش کوچکی از این موضوع پرداخته‌اند. در همین راستا و با توجه به اهمیت عدالت آموزشی، هدف از پژوهش حاضر شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد عدالت آموزشی و شناسایی موانع تحقق آن می‌باشد. در نتیجه این پژوهش به دنبال پاسخگویی به سوالات زیر می‌باشد:

۱. چه عواملی موجب ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یادگیری خواهد شد؟

۲. چه موانعی از ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یادگیری جلوگیری می‌کند؟

۳. پیامدهای ناشی از برقراری عدالت آموزشی چه خواهد بود؟

روش پژوهش

هدف از پژوهش حاضر، شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن، همچنین ارائه چارچوبی جامع و مانع در آموزش و پرورش کشور ایران می‌باشد. این پژوهش از لحاظ ماهیت و هدف، کاربردی و از لحاظ روش تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است که اطلاعات آن از طریق بررسی کتب، مقالات و پایان‌نامه‌های معتبر، جمع‌آوری شده است. در این پژوهش، ابتدا کتب، مقالات، پایان‌نامه‌های متعدد و مختلف مرتبط، شناسایی شده و مورد بررسی اجمالی قرار گرفت. منابع منتخب از میان تعداد کثیری از کتب و مقالات معتبر استخراج شده‌اند. سپس مواردی که ارتباط تنگاتنگی با موضوع مورد بررسی داشتند، انتخاب شدند. از ملاک‌های این انتخاب می‌توان به میزان ارتباط محتوا با موضوع مورد بررسی و به روز بودن آن اشاره کرد.

یافته‌ها

پس از مطالعه و بررسی پژوهش‌های متعدد در مورد عدالت آموزشی، مواردی در این تحقیقات که از آن‌ها به عنوان عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن نام برده شده است، شناسایی و استخراج شد. مجموع پژوهش‌های انجام شده در این زمینه و نتایج آن‌ها به ترتیب سال انجام پژوهش، در جدول (شماره ۱) آمده است. همان‌طور که مشخص است، عواملی همچون تأمین فرصت‌های یکسان، سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی، تأسیس انجمن‌های خیرین، توزیع متناسب معلمان با کیفیت و ماهر در مناطق، تقویت روحیه اخلاق در تحصیل و...؛ موانعی همچون کاهش دسترسی‌ها از مرکز به پیرامون به خدمات آموزشی، عدم توزیع فضایی مطلوب خدمات آموزشی بر اساس جمعیت دانش‌آموزان، دسترسی دانش‌آموزان به فضای آموزشی به صورت برابر بین شهرستان‌های استان، دسترسی به معلمان به صورت برابر در شهرستان‌ها و مناطق آموزشی با توجه به جمعیت دانش‌آموزان و... در اکثر پژوهش‌ها مورد توجه قرار گرفته است؛ اما در سمت مقابل، به دسته‌بندی عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن کمتر اشاره شده است. این نکته درخور توجه است که اگرچه برخی محققان نسبت به سایر پژوهشگران، دامنه وسیع‌تری را برای برقراری عدالت آموزشی در نظر گرفته‌اند، با این وجود چارچوبی جامع که دربرگیرنده کلیه عوامل و موانع باشد، مشاهده نمی‌شود. با توجه به گستره وسیع عوامل و موانع عدالت آموزشی،

در صورتی که این موارد در محیط‌های یاددهی-یادگیری به درستی شناسایی شود و موارد تکراری حذف شوند، می‌توان به چارچوبی تقریباً جامع دست یافت.

جدول ۱. یافته‌های پژوهش (عوامل و موانع مؤثر بر ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری در پژوهش‌های داخلی)

ردیف	عنوان اثر	سال / روش	نتایج
۱	مقاله بررسی تأثیر دانشگاه آزاد اسلامی بر روی عدالت آموزشی و توسعه پژوهش	۱۳۹۰ مروزی	نشان داد که دانشگاه آزاد اسلامی با تأمین فرصت‌های زیاد و یکسان برای دسترسی عموم افراد جامعه برای دستیابی به دانشگاه در را تحقق عدالت اجتماعی گام‌های مؤثری برداشته است.
۲	مقاله عدالت آموزشی و دسترسی اقشار مختلف	۱۳۹۰ مروزی	آنچه در این کنفرانس‌ها و برنامه‌های عدالت آموزشی در ایران و جهان مهم می‌نماید عبارت‌اند از: قابلیت اجرایی برنامه‌ها - پرهیز از شعارزدگی - اقتصادی - ضمانت اجرایی آموزش و پرورش - سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی - ضمانت اجرایی برنامه‌ها و ... را می‌توان نام برد که رعایت آن‌ها می‌تواند در اجرای عدالت آموزشی مؤثر باشد.
۳	مقاله تأمین و گسترش برابری فرصت‌ها و عدالت آموزشی در آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی	۱۳۹۰ توصیفی-پیمایشی	نشان داد که «تأسیس انجمن‌های خیرین مدرسه‌ساز در مناطق محروم» و راهکار «توزیع متناسب معلمان باکیفیت و ماهر در مناطق» مهم‌ترین راهکار مطلوب تأمین و گسترش برابری فرصت‌ها و عدالت آموزشی می‌باشد.
۴	مقاله بررسی میزان برابری فرصت‌های آموزشی در مناطق شهری و روستایی استان زنجان	۱۳۹۰ پیمایشی مصاحبه	یافته‌های حاصل از مصاحبه گویای آن است که وجود نابرابری بین مناطق شهری و روستایی، ریشه در محیط زندگی، وضعیت اقتصادی و به‌طور کلی عواملی خارج از نظام آموزشی رسمی است. به ترتیب فراوانی و اولویت از نظر مصاحبه‌شوندگان، عوامل این نابرابری عبارت‌اند از: الف) سطح تحصیلات پایین والدین در مناطق روستایی و عدم همکاری لازم با مدرسه در نتیجه نداشتن نگرش مناسب به فعالیت‌های مرکز آموزشی. ب) بهره‌مندی دانش آموزان مناطق شهری از کلاس‌های فوق‌برنامه (کلاس زبان، موسیقی، ...). ج) آشنایی دانش آموزان مناطق شهری با تکنولوژی روز همانند کامپیوتر و اینترنت نسبت به دانش آموزان مناطق روستایی.
۵	مقاله تأثیر آموزش مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه عدالت آموزشی	۱۳۹۱ پس‌رویدادی علی-مقایسه ای	نشان داد، شاخص‌های فراهم آوردن امکان تحصیل در منزل و ظرفیت بالای کلاس‌های درس و امکان تحصیل برای شاغلین بیشترین تأثیر را در افزایش دسترسی به آموزش عالی در کشور داشته‌اند و بالا بودن هزینه آموزش مجازی در کشور مهم‌ترین مانع و محدودیت در برابری فرصت‌های آموزشی و همچنین افزایش دسترسی به آموزش عالی می‌باشد.
۶	مقاله طراحی مدل عدالت آموزشی مبتنی بر تفاوت‌های فردی و تغییر برنامه درسی	۱۳۹۲	یکی از مؤثرترین راه‌های تحقق عدالت آموزشی تأمین فرصت‌های یکسان برای دسترسی عموم افراد جامعه به آموزش و پرورش است و همه آحاد انسانی حقدارند از آموزش و پرورش یکسان برخوردار گردند.
۷	مقاله تحلیل دسترسی به خدمات آموزشی شهری از دیدگاه عدالت فضایی در شهر زنجان	۱۳۹۲	نتایج حاکی از کاهش دسترسی‌ها از مرکز به پیرامون به خدمات آموزشی و عدم توزیع فضایی مطلوب خدمات آموزشی بر اساس جمعیت دانش آموزان است.
۸	مقاله ارزیابی تطبیقی کاربری آموزشی با تأکید بر عدالت اجتماعی در شهر تهران و مکان‌یابی بهینه احداث مدارس جدید به کمک روش	۱۳۹۳ تطبیقی	بنابراین توجه به معیارها و اصول مکان‌یابی کاربری آموزشی در مکان‌گزینی‌های آینده کاربری‌های آموزشی و کاربری‌های هم‌جوار آن در این مناطق برای تأمین عدالت اجتماعی شهری ساکنان ضروری است.

		کارتوگرافی (نمونه موردی: نواحی ۱ مناطق ۶ و ۱۳)	
۹	۱۳۹۴	مقاله نقش اخلاق تحصیلی در رابطه عدالت و بی عدالتی آموزشی با فریبکاری تحصیلی: مدل معادله ساختاری	نتایج به دست آمده در این پژوهش نشان می دهد که عدالت آموزشی از طریق تقویت اخلاق تحصیلی موجب کاهش فریب کاری تحصیلی می شود. در مقابل بی عدالتی به طور مستقیم می تواند موجب تقویت فریب کاری تحصیلی شود.
۱۰	۱۳۹۴	مقاله عدالت جنسیتی با بی عدالتی در نظام آموزشی استان ایلام	در مجموع انتظار می رود سیاست گذاران امر آموزش و پرورش با ترسیم سیاست ها و برنامه های مناسب در رفع محرومیت های دختران امروز و زنان فردا بکوشند چرا که ایجاد برابری و آموزش حقوق انسانی به دختران، پسران، والدین و ارتقای مهارت های زندگی می تواند زمینه را برای ایجاد جامعه ای سالم و رو به توسعه و خانواده های رو به رشد منطبق بر فرهنگ و باورهای ملی و هماهنگ با شرایط نوین اجتماعی فراهم نماید.
۱۱	۱۳۹۴	مقاله ارزیابی فضایی توزیع خدمات آموزشی در راستای عدالت اجتماعی با استفاده از شبکه دسترسی و مدل موران	توزیع متعادل و متوازن خدمات شهری برای شهروندان بر اساس جمعیت ساکن، سبب ایجاد نوعی عدالت اجتماعی و برابری در میان فضای شهری می گردد؛ بنابراین اندازه گیری عدالت اجتماعی از نظر دستیابی ساکنین به فضاهای عمومی از جمله فضاهای آموزشی از نیازهای مدیریت شهری می باشد.
۱۲	۱۳۹۴	مقاله مدل معادله ساختاری رابطه بین عدالت آموزشی و رهبری آموزشی، بانشاط یادگیری	نشان داد، بین عدالت آموزشی در ابعاد سه گانه (عدالت توزیعی، عدالت رویه ای و عدالت تبادلی) و نشاط یادگیری، رابطه معناداری وجود دارد. همچنین توانایی یادگیری، رابطه بین عدالت آموزشی و رهبری آموزشی را بانشاط یادگیری، واسطه گیری می کند.
۱۲	۱۳۹۴	مقاله تعیین رابطه بین عدالت آموزشی و نظام مدیریت اطلاعات پویا با بهبود درگیری یادگیری ادراک شده	نتایج تحقیق نشان داد بین عدالت آموزشی و بهبود درگیری یادگیری ادراک شده در سطح (فرمول در متن اصلی مقاله) رابطه معناداری وجود دارد.
۱۴	۱۳۹۴	مقاله مدل معادله ساختاری رابطه بین عدالت آموزشی و کیفیت آموزشی، با توسعه شرکت های دانش بنیان ادراک شده	بین عدالت آموزشی در ابعاد چهارگانه توزیعی، رویه ای، مرادده ای، اطلاعاتی و توسعه شرکت دانش بنیان ادراک شده، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. همچنین بهره وری آموزشی، رابطه بین عدالت آموزشی و کیفیت آموزشی را با توسعه شرکت دانش بنیان ادراک شده، واسطه گیری می کند.
۱۵	۱۳۹۴	مقاله بررسی برابری فرصت ها و عدالت آموزشی و جنسیتی در نظام آموزش و پرورش	در حال حاضر عملکرد مدارس خصوصی ناقض اصل تلاش، نیاز و تا حدی استحقاق های ذاتی است و بنابراین عادلانه نمی باشد. به ناز می رسد ارتقاء کیفیت آموزش در مدارس دولتی و کاستن نقش تعیین کننده معلم و امکانات آموزشی در موفقیت تحصیلی، می تواند روش مناسبی جهت رفع تبعیض ناشی از اختصاص نابرابر امکانات در نظر گرفته شود.
۱۶	۱۳۹۴	مقاله تبیین عدالت آموزشی از منظر دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان زنجان	یافته ها نشان داد که شیوه ارزشیابی و نحوه آموزش اساتید از مباحثی بود که بیشترین دغدغه دانشجویان را تشکیل می داد، از نظر آنان این عامل می تواند رعایت عدالت آموزشی را زیر سوال ببرد. نتیجه گیری نهایی دربرگیرنده این پیام مهم می باشد که عدالت در آموزش در این دانشگاه باید طوری باشد که دسترسی برابر و مساوی به همه امکانات آموزشی بدون در نظر گرفتن رشته تحصیلی، معدل، اخلاق در رفتار دانشجوی و طرز لباس پوشیدن در اختیار همگان قرار گیرد.
۱۷	۱۳۹۵	مقاله بررسی رابطه بین عدالت آموزشی و فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان	یافته ها نشان داد بین عدالت آموزشی و فرسودگی تحصیلی رابطه وجود دارد.

۱۸	مقاله تبیین عدالت آموزشی به عنوان رکنی اساسی در آموزش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه زنجان	۱۳۹۵ کیفی مصاحبه تحلیل محتوا	یافته‌ها نشان داد که شیوه ارزشیابی و نحوه‌ی آموزش اساتید از مباحثی بود که بیشترین دغدغه دانشجویان را تشکیل می‌داد. از نظر آنان این عامل می‌تواند رعایت عدالت آموزشی را زیر سوال ببرد. نتیجه‌گیری نهایی دربرگیرنده این پیام مهم می‌باشد که عدالت در آموزش در این دانشگاه باید طوری باشد که دسترسی برابر و مساوی به همه امکانات آموزشی بدون در نظر گرفتن رشته تحصیلی، معدل، اخلاق در رفتار دانشجوی و طرز لباس پوشیدن در اختیار همگان قرار گیرد.
۱۹	مقاله الگویی برای همگرایی مساجد و مدارس در نهادینه کردن عدالت آموزشی	۱۳۹۵	مساجد نیز با جذب کمک‌های خیرین و کمک‌های کوچک مردمی شرایط را برای برآورده کردن ملزومات تحصیلی دانش آموزان محروم در جذب دانش آموزان فراهم خواهند کرد. این شرایط تقاضای مدارس برای جذب دانش آموزان، بخصوص دانش آموزان محروم را افزایش خواهد. جذب دانش آموزان از یک طرف تقاضای مدارس را برای تحصیل دانش آموزان افزایش خواهد داد و از سوی دیگر موجب عدالت آموزشی خواهد شد.
۲۰	مقاله تبیین اندیشه هنری ژبرو و پیامدهای آن در عدالت آموزشی	۱۳۹۵ تحلیلی مفهومی استنتاجی	بر مبنای یافته‌های پژوهش، مهم‌ترین پیامدهای اندیشه ژبرو در تحقق عدالت آموزشی می‌تواند تعلیم و تربیت مرزی، تربیت انتقادی در نظام آموزشی، تقویت تفکر انتقادی دانش آموزان، روش‌های کیفی یاددهی یادگیری و ... را اشاره نمود.
۲۱	مقاله عدالت آموزشی از منظر کلاس‌های چند پایه در ایران	۱۳۹۵ مروری کتابخانه‌ای	با توجه به این‌که آموزش و پرورش یک حق عمومی است، عدالت آموزشی حکم می‌کند که همه انسان‌ها چه در مناطق شهری و چه در مناطق روستایی و عشایری از این حق برخوردار شوند، کلاس‌های چند پایه به‌عنوان راهکاری برای بهره‌گیری کودکان در این مناطق می‌باشد که در آن یک معلم به‌تنهایی چند پایه را به‌طور هم‌زمان تدریس می‌کند.
۲۲	مقاله ارزیابی و تحلیل عدالت سازمانی در مرکز آموزشی و درمانی شهدای تبریز	۱۳۹۵ توصیفی استنباطی	نتایج این آزمون نشان داد در عدالت توزیعی در بین بخش‌های موجود بیمارستان و در نوع استخدام کارکنان و در میزان تحصیلات تفاوت معنی‌داری وجود دارد و نیز در عدالت رویه‌ای و اطلاعاتی در میزان تحصیلات کارکنان تفاوت معنی‌داری وجود دارد و همچنین در عدالت مرادده‌ای در میزان تحصیلات و در بین بخش‌ها تفاوت معنی‌داری وجود دارد.
۲۳	مقاله تعیین رابطه بین عدالت آموزشی با امید تحصیلی، انگیزه تحصیلی، دل‌بستگی تحصیلی و خودشکوفایی تحصیلی ادراک‌شده (مورد مطالعه: دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم)	۱۳۹۵ توصیفی همبستگی	نتایج تحقیق نشان داد، بین عدالت آموزشی و امید تحصیلی (مبتنی بر جایگاه اجتماعی، مبتنی بر جایگاه اقتصادی، مبتنی بر توانایی تحصیلی، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین عدالت آموزشی و انگیزه تحصیلی (درونی و بیرونی)، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین عدالت آموزشی و دل‌بستگی تحصیلی (موقت و مستمر)، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بین عدالت آموزشی و خود شکوفایی تحصیلی ادراک‌شده (شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی)، رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.
۲۴	مقاله بررسی رابطه بین عدالت آموزشی و اخلاق تحصیلی با تقلب تحصیلی در دانشجویان دانشگاه جامع علمی کاربردی آبدانان	۱۳۹۵ توصیفی همبستگی	بین عدالت تحصیلی و تقلب تحصیلی رابطه منفی و معنی‌داری وجود دارد. نتایج حاصل از رگرسیون نشان می‌دهد که متغیر عدالت آموزشی و اخلاق تحصیلی قادر به پیش‌بینی متغیر تقلب تحصیلی می‌باشند.
۲۵	مقاله عدالت آموزشی از دیدگاه آموزش و پرورش	۱۳۹۵	برابری فرصت‌ها و عدالت‌خواهی یک ارزش محسوب می‌شود و آموزش و پرورش باید بتواند آن را در نظام شخصیتی انسان توسعه‌یافته تعبیه کند.
۲۶	مقاله بررسی فلسفه ایجاد مدارس غیردولتی و سازگاری آن با عدالت	۱۳۹۵ توصیفی نیمه پیمایشی	بررسی فلسفه ایجاد مدارس غیردولتی براساس مؤلفه‌های انصاف، اقتصاد، نیاز، برابری و سازگاری آن با عدالت آموزشی از منظر متخصصان تعلیم و تربیت می‌باشد؛ که یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده سازگاری مؤلفه‌های پژوهش با عدالت آموزشی می‌باشد.

		آموزشی از منظر متخصصان تعلیم و تربیت	
۲۷	مقاله بررسی برابری فرصت‌های آموزشی در ابعاد منطقه‌ای (شهری و روستایی) و فضایی دوره متوسطه دوم بین مناطق آموزشی استان لرستان در سال تحصیلی ۹۵-۹۴	۱۳۹۵ توصیفی پیمایشی	نتایج تحقیق نشان می‌دهد که دسترسی دانش آموزان به فضای آموزشی به صورت برابر بین شهرستان‌های استان وجود ندارد. شهرستان‌ها و مناطق آموزشی با توجه به جمعیت دانش آموزان به طور برابر از وجود معلمان برخوردار نیستند.
۲۸	مقاله بررسی ضرورت برابری فرصت‌های آموزشی در نظام آموزشی	۱۳۹۵ توصیفی کتابخانه‌ای	یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که فرصت‌های آموزشی برابر با ابعاد منطقه‌ای و جنسیت و پایگاه خانوادگی رابطه معناداری دارد.
۲۹	مقاله نگارش و اعتبار سنجی اقدامات آموزش و پرورش برای دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی در زمینه برابری فرصت‌های آموزشی عمومی در کشور	۱۳۹۷ تحلیل مضمون	پرداخت یارانه نقدی و کمک مالی به خانواده‌های متعلق به طبقات کم‌درآمد، به عنوان اولویت تعیین شد.

بحث و نتیجه‌گیری

بدون شک یکی از مهم‌ترین نیازهای هر کشور در سراسر جهان از جمله ایران، حرکت به سمت عدالت آموزشی در محیط‌های آموزشی است؛ حرکتی که پیشرفت‌های عظیم و چشمگیری در افزایش اثربخشی و بهبود کارآمدی فرآیند یاددهی - یادگیری را به دنبال خواهد داشت. این نکته درخور توجه است که این مهم اتفاق نخواهد افتاد مگر با آگاهی و شناخت دقیق از وضع موجود، ترسیم دقیق و روشن از وضع مطلوب و سپس اتخاذ تصمیمات اصولی و منطقی به منظور دستیابی به وضع مطلوب. واضح و مبرهن است که اولین گام در راستای شناخت وضع موجود در این زمینه، شناسایی کلیه موارد تأثیرگذار بر عدالت آموزشی می‌باشد که از آن تحت عنوان «شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن» یاد می‌شود. نکته قابل تأمل اینکه موانع و راهکارهای موجود در مورد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری هر کشور، مختص به همان منطقه است و ممکن است روش موجود در نظام آموزشی یک کشور، در نظام‌های آموزشی دیگر، جنبه بازدارندگی نداشته باشد؛ در نتیجه لازم است هر نظام آموزشی، متناسب با شرایط عمومی و اختصاصی خود، به شناسایی عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن بپردازد. در همین راستا و با توجه به یافته‌های این پژوهش، سعی شده است که مدلی جامع و موانع از عوامل ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و موانع گسترش آن در کشور ایران تهیه شود که در جدول (شماره ۲) قابل مشاهده است. در این مدل، ابتدا شیوه‌های برابری آموزشی ذکر شده و سپس موانع تأثیرگذار بر ایجاد عدالت در محیط‌های یاددهی-یادگیری مشخص شده و مورد بررسی قرار گرفته‌اند. در بخش عوامل، راهکارها، شیوه‌ها و روش‌های ایجاد، برقراری و گسترش عدالت آموزشی، عواملی همچون فرصت‌های برابر، سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی، تأسیس انجمن‌های خیرین، توزیع متناسب معلمان باکیفیت و ماهر در مناطق، تقویت روحیه اخلاق در تحصیل و ... اشاره شده است؛ در بخش موانع ایجاد عدالت، مواردی همچون کاهش دسترسی‌ها از مرکز به پیرامون به خدمات آموزشی، عدم توزیع فضایی مطلوب خدمات آموزشی بر اساس جمعیت دانش آموزان، دسترسی دانش آموزان به فضای آموزشی به صورت برابر بین شهرستان‌های استان،

دسترسی به معلمان به صورت برابر در شهرستان‌ها و مناطق آموزشی با توجه به جمعیت دانش آموزان و ... مورد توجه قرار گرفته است؛ با عنایت به میزان اهمیت این دو بخش و شاخه‌های تعریف شده برای آن‌ها، نقش هریک از قسمت‌ها در ایجاد و جلوگیری از عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری و علت آن مشخص شده است. یافته‌ها حاکی از آن است که اگر عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری برقرار باشد؛ انصاف و برابری در آموزش و امکانات، دسترسی به محیط‌های آموزشی، انگیزه و امید به تحصیل و ... بیشتر می‌شود. این نکته را نباید فراموش کرد که میان بخش‌های مختلفی که در محیط‌های یاددهی-یادگیری شناخته شده‌اند (عوامل ایجاد عدالت و موانع گسترش آن) رابطه‌ای دیالکتیک برقرار است؛ به عنوان مثال ممکن است تقلب در تحصیل در نظام آموزشی، حاصل نگاه نابرابر به توزیع امکانات و شرایط در آموزش و پرورش باشد و این نگاه، تحت تأثیر ضعف فرهنگی-اقتصادی جامعه نسبت به ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری شکل گرفته باشد و این ضعف فرهنگی-اقتصادی ناشی از کمبود اعتبارات مالی به منظور هزینه در راستای فرهنگ‌سازی بوده باشد؛ در نتیجه لازم است که در همه حوزه‌های شناسایی شده (عوامل ایجاد عدالت و موانع گسترش آن) مطالعات دقیق و اقدامات لازم صورت پذیرد. در پایان با توجه به اهمیت ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری، نیاز به انجام پژوهش‌های متعددی در زمینه‌های مرتبط احساس می‌شود. در همین راستا پیشنهاد می‌شود که:

- مطالعاتی کاربردی، گسترده و تطبیقی در زمینه چگونگی از بین بردن موانع ایجاد عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری انجام گیرد، راهبردهای مختلف شناسایی شود و راهکارهایی علمی و اصولی در راستای بهره‌برداری پیشنهاد گردد. این نکته درخور توجه است که راهکارهایی بومی و عملیاتی شناسایی و تعریف شوند که با توجه به وضعیت حال حاضر، قابلیت اجرا داشته باشند.
- مطالعاتی کاربردی، گسترده و تطبیقی در زمینه چگونگی ترویج برقراری عدالت آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری انجام گیرد، راهبردهای مختلف شناسایی شود و راهکارهایی علمی و اصولی در راستای بهره‌برداری پیشنهاد گردد. این نکته درخور توجه است که راهکارهایی بومی و عملیاتی شناسایی و تعریف شوند که با توجه به وضعیت حال حاضر، قابلیت اجرا داشته باشند.

جدول ۲. یافته‌های پژوهش (جمع‌بندی موانع ایجاد عدالت، راهکارهای ایجاد عدالت و پاسخ به این پرسش که اگر عدالت باشد، چه می‌شود؟ در پژوهش‌های

داخلی)

<p>تأمین فرصت‌های یکسان - قابلیت اجرایی برنامه‌ها - پرهیز از شعارزدگی اقتصادی آموزش و پرورش - سهم آموزش و پرورش از تولیدات ناخالص ملی - ضمانت اجرایی برنامه‌ها - تأسیس انجمن‌های خیرین - توجه به مناطق محروم - توزیع متناسب معلمان باکیفیت و ماهر در مناطق - گسترش برابری فرصت‌ها - فراهم آوردن امکان تحصیل در منزل - ظرفیت بالای کلاس‌های درس و امکان تحصیل برای شاغلین - توجه به معیارها و اصول مکان‌یابی کاربری آموزشی - تقویت روحیه اخلاق در تحصیل - ترسیم سیاست‌ها و برنامه‌های مناسب - توزیع متعادل و متوازن خدمات شهری - دستیابی همه ساکنین - ارتقاء کیفیت آموزش در مدارس دولتی و کاستن نقش تعیین‌کننده معلم و امکانات آموزشی در موفقیت تحصیلی دانش‌آموزان - شیوه ارزشیابی و نحوه آموزش اساتید - جذب کمک‌های خیرین و کمک‌های کوچک مردمی - حق برخورداری از آن‌همه - نوع استخدام کارکنان - میزان تحصیلات - ایجاد مدارس غیردولتی براساس مؤلفه‌های انصاف، اقتصاد، نیاز، برابری و سازگاری - پرداخت یارانه نقدی و کمک مالی به خانواده‌های متعلق به طبقات کم‌درآمد - دسترسی دانش‌آموزان به فضای آموزشی به‌صورت برابر - از وجود معلمان به‌طور برابر برخوردار بودن.</p>	<p>عوامل، راهکارها، شیوه‌ها و روش‌های ایجاد، برقراری و گسترش عدالت آموزشی یا برابری آموزشی در محیط‌های یاددهی-یادگیری (آموزش و پرورش)</p>
<p>بالا بودن هزینه آموزش مجازی. کاهش دسترسی‌ها از مرکز به پیرامون به خدمات آموزشی. عدم توزیع فضایی مطلوب خدمات آموزشی بر اساس جمعیت دانش‌آموزان. عملکرد مدارس خصوصی. وجود کلاس‌های چند پایه. تغلب تحصیلی. دسترسی دانش‌آموزان به فضای آموزشی به‌صورت برابر بین شهرستان‌های استان. دسترسی به معلمان به‌صورت برابر در شهرستان‌ها و مناطق آموزشی با توجه به جمعیت دانش‌آموزان. نابرابری بین مناطق شهری، روستایی، محیط زندگی، وضعیت اقتصادی. سطح تحصیلات پایین والدین در مناطق روستایی و عدم همکاری لازم با مدرسه در نتیجه نداشتن نگرش مناسب به فعالیت‌های مرکز آموزشی. بهره‌مندی دانش‌آموزان مناطق شهری از کلاس‌های فوق برنامه (کلاس زبان، موسیقی و ... آشنایی دانش‌آموزان مناطق شهری با تکنولوژی روز همانند کامپیوتر و اینترنت نسبت به دانش‌آموزان مناطق روستایی.</p>	<p>موانع ایجاد عدالت</p>
<p>تأمین و گسترش برابری فرصت‌ها و عدالت آموزشی. افزایش دسترسی به آموزش عالی. رعایت حق و انصاف و برابری. دستیابی ساکنین به فضاهای عمومی از جمله فضاهای آموزشی از نیازهای مدیریت شهری. نشاط در یادگیری، توانایی در یادگیری، عدالت آموزشی و رهبری آموزشی. بهبود درگیری یادگیری ادراک شده. بهره‌وری آموزشی، کیفیت آموزشی، توسعه شرکت دانش‌بنیان ادراک شده. رفع تبعیض و برابری امکانات. دسترسی برابر و مساوی به همه امکانات آموزشی بدون در نظر گرفتن رشته تحصیلی، معدل، اخلاق، رفتار، طرز لباس پوشیدن و ... در اختیار همگان. کاهش فرسودگی تحصیلی. تقاضای مدارس برای جذب دانش‌آموزان محروم و ... تعلیم و تربیت مرزی، تربیت انتقادی در نظام آموزشی، تقویت تفکر انتقادی دانش‌آموزان، روش‌های کیفی یاددهی یادگیری و ... امید به تحصیل (مبتنی بر جایگاه اجتماعی، مبتنی بر جایگاه اقتصادی، مبتنی بر توانایی تحصیلی). انگیزه برای تحصیلی (درونی و بیرونی). دلبستگی تحصیلی (موقت و مستمر).</p>	<p>حال پاسخ به این پرسش که اگر عدالت باشد، چه می‌شود؟</p>

<p>خود شکوفایی تحصیلی ادراک شده (شناختی، عاطفی و روانی-حرکتی). اخلاق در تحصیل (کاهش تقلب). پیش به سوی نظام شخصیتی انسان توسعه یافته. فرصت های آموزشی برابر با ابعاد منطقه ای، جنسیت و پایگاه خانوادگی.</p>	
---	--

منابع

- احدنژادروشتی، محسن؛ علیرضا رحمتی، علیرضا؛ نجفی، سعید (۱۳۹۲). تحلیل دسترسی به خدمات آموزشی شهری از دیدگاه عدالت فضایی در شهر زنجان. اولین کنفرانس ملی خدمات شهری و محیط زیست شهرداری مشهد، دانشگاه فردوسی مشهد.
- اسلامی هرنزی، فاطمه؛ کریمی، فریبا؛ نادی، محمدعلی (۱۳۹۸). شناسایی مؤلفه های عدالت آموزشی در آموزش و پرورش ایران. فصلنامه پژوهش در نظام های آموزشی، ۱۳(۴۷)، ۵۵-۷۵.
- اشرفی، یوسف؛ بافنده زنده، علیرضا (۱۳۹۵). ارزیابی و تحلیل عدالت سازمانی در مرکز آموزشی و درمانی شهدای تبریز. ششمین کنفرانس ملی مدیریت، اقتصاد و حسابداری، دانشگاه فنی و حرفه ای استان آذربایجان شرقی - سازمان مدیریت صنعتی تبریز.
- افتخاری، ارکیده؛ شیخ قاسمی، معصومه؛ کظم پور، اسماعیل (۱۳۹۲). طراحی مدل عدالت آموزشی مبتنی بر تفاوت های فردی و تغییر برنامه درسی. همایش ملی تغییر برنامه درسی دوره های تحصیلی آموزش و پرورش بیرجند.
- انصاری، عبدالله (۱۳۹۷). نگارش و اعتبار سنجی اقدامات آموزش و پرورش برای دستیابی به اهداف اقتصاد مقاومتی در زمینه برابری فرصت های آموزشی عمومی در کشور. نخستین کنفرانس ملی تحقیق و توسعه در مدیریت و اقتصاد مقاومتی، پژوهشگاه فرهنگ و هنر (پژوهشکده مدیریت و توسعه) تهران.
- بکان، سلیل؛ جهانیان، رمضان (۱۳۹۵). عدالت آموزشی از دیدگاه آموزش و پرورش. ششمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی، همایشگران مهر اشراق تهران.
- جهانگیری، مهدی؛ احمدی نژاد، بیت اله؛ قنبری، پرستو؛ محمدی، رضا (۱۳۹۴). تبیین عدالت آموزشی از منظر دانشجویان دانشگاه فرهنگیان استان زنجان. سومین کنفرانس ملی توسعه پایدار در علوم تربیتی و روانشناسی، مطالعات اجتماعی و فرهنگی، مرکز راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار و مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش مرتضوی، موسسه آموزش عالی مهر اروند تهران.
- حسینی شلمانی، محمدحسن (۱۳۹۵). الگویی برای همگرایی مساجد و مدارس در نهادینه کردن عدالت آموزشی. دومین کنفرانس بین المللی علوم انسانی با رویکرد بومی - اسلامی و با تأکید بر پژوهش های نوین، شرکت علمی پژوهشی باران اندیشه بهشهر.
- حسینی، سیدعلی؛ سرائی، محمدحسین؛ الحسینی المدرسی، سیدعلی (۱۳۹۴). ارزیابی فضایی توزیع خدمات آموزشی در راستای عدالت اجتماعی با استفاده از شبکه دسترسی و مدل موران. اولین کنفرانس سالانه پژوهش های معماری، شهرسازی و مدیریت شهری، موسسه معماری و شهرسازی سفیران راه مهرازی یزد.
- حیدریه زاده، بهاره السادات؛ جباری فر، تقی (۱۳۹۴). بررسی برابری فرصت ها و عدالت آموزشی و جنسیتی در نظام آموزش و پرورش. دومین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین تهران.
- خدری، پریچهر؛ گودرزی، عاطفه (۱۳۹۰). بررسی تأثیر دانشگاه آزاد اسلامی بر روی عدالت آموزشی و توسعه پژوهش. همایش منطقه ای تبیین خدمات دانشگاه آزاد اسلامی واحد دورود.

- رستم آبادی، ملیحه؛ میدانی، محمود (۱۳۹۵). عدالت آموزشی از منظر کلاس‌های چند پایه در ایران. دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی قم.
- رضوانی منفرد، نیر؛ شفیع پورمطلق، فرهاد (۱۳۹۵). تعیین رابطه بین عدالت آموزشی با امید تحصیلی، انگیزه تحصیلی، دلبستگی تحصیلی و خودشکوفایی تحصیلی ادراک‌شده (مورد مطالعه؛ دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد قم). دومین کنگره بین‌المللی توانمندسازی جامعه در حوزه علوم تربیتی و مطالعات اجتماعی و فرهنگی، مرکز توانمندسازی مهارت‌های فرهنگی و اجتماعی جامعه تهران.
- سیاری، حبیب‌الله؛ لطفی پور، پیمان؛ کاظم پور، اسماعیل (۱۳۹۱). تأثیر آموزش مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات در توسعه عدالت آموزشی. فصلنامه روان‌شناسی تربیتی، ۸(۲۳)، ۱-۲۶.
- شاهمرادی، مراد؛ شیخی، سعید؛ طهماسبی فر، محمد؛ دیناری، فاطمه (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین عدالت آموزشی و اخلاق تحصیلی با تعلق تحصیلی در دانشجویان دانشگاه جامع علمی کاربردی آبدانان. کنفرانس ملی دانش و فناوری روانشناسی، علوم تربیتی و جامع روانشناسی ایران، موسسه برگزارکننده همایش‌های توسعه محور دانش و فناوری سام ایرانیان تهران.
- شفیع پور مطلق، فرهاد؛ ملااحمدی، مجتبی (۱۳۹۴). مدل معادله ساختاری رابطه بین عدالت آموزشی و کیفیت آموزشی، با توسعه شرکت‌های دانش‌بنیان ادراک‌شده. سومین کنفرانس ملی کارآفرینی و مدیریت کسب و کارهای دانش‌بنیان دانشگاه جامع علمی کاربردی مازندران و شرکت پژوهشی طرود شمال بابل‌سر.
- صادقی آرانی، ملیحه (۱۳۹۵). تبیین اندیشه هنری ژیرو و پیامدهای آن در عدالت آموزشی. کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین علوم انسانی در قرن ۲۱ رشت.
- ظهرابی، فهیمه؛ مرادی، مسعود؛ رضایی شریف، علی؛ قمری گیوی، حسین (۱۳۹۵). بررسی برابری فرصت‌های آموزشی در ابعاد منطقه‌ای (شهری و روستایی) و فضایی دوره متوسطه دوم بین مناطق آموزشی استان لرستان در سال تحصیلی ۹۵-۹۴. دومین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی قم.
- ظهرابی، فهیمه؛ مرادی، مسعود؛ رضایی شریف، علی؛ قمری گیوی، حسین (۱۳۹۵). بررسی ضرورت برابری فرصت‌های آموزشی در نظام آموزشی. دومین همایش ملی پژوهش‌های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی قم.
- عبادپور، پروین (۱۳۹۵). بررسی فلسفه ایجاد مدارس غیردولتی و سازگاری آن با عدالت آموزشی از منظر متخصصان تعلیم و تربیت. دومین کنفرانس بین‌المللی مدیریت و علوم انسانی، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا استانبول- کشور ترکیه.
- غلامی پریزاد، اسکندر؛ غلامی پریزاد، الهام؛ پالیزبان، فاطمه؛ غضنفری، زینب (۱۳۹۴). عدالت جنسیتی با بی‌عدالتی در نظام آموزشی استان ایلام. دوفصلنامه راهبردهای توسعه در آموزش پزشکی، ۲(۲)، ۳۵-۴۴.
- فریدونی، سمیه؛ روحانی، شادی (۱۳۹۸). سیاست‌های گسترش کمی آموزش عالی در ایران و پیامدهای آن بر عدالت آموزشی. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ۲۵(۲)، ۱-۲۱.

- فیضی، کاوه؛ نعمتی، عبدالرزاق؛ مهاجران، بهناز؛ حسنی، محمد (۱۳۹۰). تأمین و گسترش برابری فرصت ها و عدالت آموزشی در آموزش و پرورش استان آذربایجان غربی. اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴.
- گل پرور، محسن (۱۳۹۴). نقش اخلاق تحصیلی در رابطه عدالت و بی عدالتی آموزشی با فریبکاری تحصیلی: مدل معادله ساختاری. فصلنامه روان شناسی تربیتی، ۱۱(۳۷)، ۶۵-۵۱.
- گل صنم لو، محمد (۱۳۹۰). عدالت آموزشی و دسترسی اقشار مختلف. اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴ پژوهشکده سیاستگذاری علم، فناوری و صنعت تهران.
- محقق، ارسلان؛ شفیع پور مطلق، فرهاد (۱۳۹۴). تعیین رابطه بین عدالت آموزشی و نظام مدیریت اطلاعات پویا با بهبود درگیری یادگیری ادراک شده. کنفرانس ملی اقیانوس مدیریت، مرکز توسعه آموزشهای نوین ایران (متانا) شیراز.
- محمدی، حبیبه؛ شفیع پور مطلق، فرهاد (۱۳۹۴). مدل معادله ساختاری رابطه بین عدالت آموزشی و رهبری آموزشی، بانشاط یادگیری. کنفرانس بین المللی مدیریت و علوم اجتماعی، موسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا دبی.
- مریم محمدی، مریم؛ موسوی، سیده مهسا؛ شمس، افشین؛ کریمی، سیاوش (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین عدالت آموزشی و فرسودگی تحصیلی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد زنجان. دومین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران، مرکز مطالعات و تحقیقات اسلامی سروش حکمت مرتضوی قم.
- مومنی مهموثی، حسین؛ پورفاطمی، علی (۱۳۹۷). بررسی رابطه ادراک از عدالت آموزشی و آگاهی از آینده شغلی با اشتیاق تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی. مجله مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی یزد، ۱۳(۴)، ۳۴۴-۳۳۲.
- نجاری، مهدی؛ حسنی، محمد (۱۳۹۹). تبیین نابرابری جغرافیایی فرصت های دسترسی به آموزش عالی و ارائه مدل به منظور آمایش و نیل به عدالت آموزشی. فصلنامه پژوهش های جغرافیای انسانی، ۵۲(۱)، ۱۶۵-۱۸۰.
- نصیری، سعید؛ جهانگیری، رمضانعلی؛ شریفی، خلیل؛ بیگدلی، صدیقه (۱۳۹۵). تبیین عدالت آموزشی به عنوان رکنی اساسی در آموزش از دیدگاه دانشجویان دانشگاه زنجان. سومین کنگره علمی پژوهشی سراسری توسعه و ترویج علوم تربیتی و روانشناسی، جامعه شناسی و علوم فرهنگی اجتماعی ایران، انجمن علمی توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین تهران.
- نیازخانی، سمانه؛ لطیفی، غلامرضا (۱۳۹۳). ارزیابی تطبیقی کاربری آموزشی با تأکید بر عدالت اجتماعی در شهر تهران و مکان یابی بهینه احداث مدارس جدید به کمک روش کارتوگرافی (نمونه موردی: نواحی ۱ مناطق ۶ و ۱۳). ششمین کنفرانس ملی برنامه ریزی و مدیریت شهری با تأکید بر مؤلفه های شهر اسلامی، شورای اسلامی شهر مشهد دانشگاه فردوسی مشهد، شهرداری مشهد و مرکز پژوهش های شورای اسلامی شهر مشهد.
- یاری قلی، بهبود (۱۳۹۰). بررسی میزان برابری فرصت های آموزشی در مناطق شهری و روستایی استان زنجان. اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴، پژوهشکده سیاستگذاری علم، فناوری و صنعت تهران.

- Brewis, E. (2018). Fair access to higher education and discourse of development: A policy analysis from Indonesia. British Association for International and Comparative Education, DOI:10.1080/03057925.2018.1425132.
- Brighouse, H., & Unterhalter, E. (2010). Education for primary goods or for capabilities? In: Brighouse, H. and Robeyns, I. (Eds.) *Measuring Justice: primary Goods ND Capabilities*. Cambridge, Cambridge University Press, 193-214.
- Capatano, J. (2017). The challenges of equity in public education. www.jordancapatano.us.ir. <http://er.aera.net>
- Marzooghi, R., Heidari, M. Heidari E. (2013). The Impact of Educational Justice on Students' Academic Burnout in the University of Social Welfare and Rehabilitation Science, Tehran, Iran. *Strides in Development of Medical Education*, 10(3), 328-334.
- Nazmfar, H. and Alibaksi, A. (2017). Evaluation Spatial inequality of development of the city in the province with an emphasis on sustainable development, *Journal Geographical Planning of Space Quarterly*, 6(22), 1-24.
- Yamani, N., Shaterjalali, M., & Eghbali, B. (2017). Educational justice from the perspective of postgraduate students in a medical school in Iran: qualitative study. *Research and Development in medical Education (RDME)*, 6(1), 23-28.

مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری

Identifying the factors that create educational justice in teaching-learning environments and obstacles in its development (providing a framework in education)

Abstract

Although the results of research on identifying the factors that create educational justice and equal access for individuals have revealed the positive effects of it, and educational systems are moving in this direction, there are several obstacles to achieving this. In this regard, the purpose of this study is to identify strategies and methods for creating and establishing educational justice and obstacles in its development. The present research is of descriptive-analytical type, the information of which has been collected through the review of books, articles, etc. In this article, while expressing the importance and necessity of identifying the factors creating educational justice, the most significant obstacles to create educational equality in Iran have been mentioned. Finally, all the causes and obstacles affecting the establishment of educational justice are organized under a comprehensive model of barriers. Findings indicate that if educational justice is established in teaching-learning environments; Fairness and equality in education and facilities, access to educational fields, motivation and hope for education, etc. increase.

Keywords: Educational Justice, Teaching / learning environment, Education, Factors, obstacles.

مجله پیشرفت های نوین در علوم رفتاری